

POZITÍV FEJLŐDÉS? – A KÖZÉP- ÉS KÉSŐ SERDÜLŐKORI ÉLETSZAKASZ NEHÉZSÉGEI A XXI. SZÁZAD ELEJÉN

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

SZABÓ Éva

Szegedi Tudományegyetem Pszichológiai Intézet
eva.szabo@psy.u-szeged.hu

Tematikus kötetünk középpontjában a serdülőkor középső és késői szakaszának néhány pszichológiai aspektusa áll. Az itt csokorba szedett tanulmányok részben egy komplex kutatás anyagára épülnek,¹ melynek eredeti célkitűzése az volt, hogy feltárja azokat a jellemzőket, amelyek segíthetnek vagy gátolhatják a serdülőket abban, hogy életük e fontos és kritikus szakaszából „győztesen” kerüljenek ki, és boldog, elégedett életet élő felnőttekké váljanak. Később ezekhez csatoltunk még három másik tanulmányt, amely hasonló kérdésekre keresi a választ, de már kissé konkrétabb problémák szintjén. Ezeknek a lazán összefűzött, ugyanakkor egymáshoz jól kapcsolódó kutatásokat bemutató írásoknak ad kifejezetten tág, de mégis jól alkalmazható elméleti keretet *Kőrössy Judit* bevezető tanulmánya, amelyben áttekinti a pozitív fiatalkori fejlődés elméleti kereteit, fontosabb jellemzőit és három modelljét. A modellek számos közös vonással bírnak, melyben a legnagyobb hangsúlyt egyrészt a fiatalok saját fejlődésükben vállalt aktív szerepének megjelenítése, másrészt a fiatal és a környezete közötti szoros, dinamikus kapcsolat jelentőségén van.

A társas környezettel való kapcsolattartás a XXI. században nagymértékben áttevődött az online térbe. Az interneten való önfeltárás és annak pszichológiai korrelátumai képezik *Jámbori, Horváth* és *Harsányi* tanulmányának központi kérdését is. Szegedi reprezentatív mintán végzett kutatásukban rámutatnak, hogy az önfeltárás az internetes térben jellegzetes életkori mintázatot követ, és erősen összefügg olyan jellemzőkkel, mint az énrhatékonyság és a társas támogatáskeresés. Ez utóbbi igény különösen erősen jelenik meg a lányok esetében.

A társas kapcsolatok fennmaradása, működése azonban erősen függ attól, hogy az emberek képesek-e megoldani a kapcsolatokban törvényszerűen felmerülő személyközi problémákat.

¹ A kutatás „A fiatalok biztonságkereső stratégiái az információs társadalomban” című projekt keretében zajlott, amelyet a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0005 pályázat finanszírozott.

Ezt a kérdést vizsgálja *Kasik László* egy longitudinális kutatás keretében, melynek kvalitatív adataival összefüggő eredményeit adja közre jelen tanulmányban. Elemzésének eredményeként rámutatott arra, hogy a negatív problémamegoldási orientáció (megoldáskerülés) erőteljesen összefügg az énhatékonyság érzés hiányával és azzal, hogy a serdülő racionálisan nem látja értelmét annak, hogy foglalkozzon az adott probléma megoldásával.

A problémák elhárítása a felelősség elhárítását is implikálja. A pozitív fiatalkori fejlődés egyik fontos feltétele, hogy a szocializációs folyamat során kialakuljon a felelősségvállalás képessége. Az egyéni, társas és globális szinten megélt felelősségérzet egy lehetséges modelljét állította fel *Szabó és Kékesi*, melynek vizsgálatát elvégezték szegedi középiskolások reprezentatív mintáján. Kutatásuk eredménye azt mutatja, hogy a felelősségérzet koncentrikus modellje megállja a helyét. A diákok legerősebb felelősséget saját magukért érznek, ennél kicsit kevesebb felelősséget élnék meg a közvetlen társas környezetükben zajló eseményekért. A legkisebb mértékű felelősséget pedig a tágabb, globális környezet kapcsán élnék át.

A felelősségérzet növekedése a fejlődéssel párhuzamosan egyre erősebb elvárásként nehezedik a fiatalokra. Különösen igaz ez a fiatal felnőttekre, akik saját sorsuk alakításának felelősségével is szembesülnek tanulmányaik végéhez közeledve. Ez is része lehet annak a krízisnek, amelyet kutatásukban *Leiszt és Jámbori* vizsgáltak. A szakirodalomban kapunyitási pániknak nevezett jelenség egyes elemeit feltáró munkájukban rámutattak, hogy a szorongásnak és a megküzdési stratégiáknak meghatározó szerepe van a krízis kialakulásában és megoldásában. Eredményeik rámutattak, hogy a proaktív megküzdés erős védőfaktor lehet e krízissel szemben.

A szorongás és a nehéz élethelyzetekben mutatott ellenálló képesség vizsgálata áll *Porpácsi, Harsányi és Csabai* tanulmányának középpontjában is. Kutatásukban fiatal felnőttek megismerési, döntéshozási jellemzőit és szorongását vizsgálták, mint a rugalmas ellenállás lehetséges tényezőit. Úgy találták, hogy az erősebb reziliencia nyitottabb információfeldolgozási és döntéshozatali folyamatokkal, valamint bizonytalanságtűrőbb és erősebb döntési preferenciával jár együtt, ami csökkentheti a megélt szorongást, javítva ezzel a fiatal felnőtt életminőségét.

Jelen tematikus egységben bemutatott kutatások, bár egymástól részben független munkákra épülnek, de abban a tekintetben egybehangzó eredményeket hoztak, hogy az egyéni jellemzők vizsgálata, azon belül is az énhatékonyság, megküzdés, problémamegoldási és gondolkodási attitűdök meghatározó szerepet játszanak a serdülőkor pozitív kimenetelének elérésében, mely jellemzőket alapvetően a szocializációs környezet formálja. Ez utóbbi vizsgálata pedig elengedhetetlen ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk ennek a kritikus fejlődési szakasznak minél mélyebb megértéséhez, a pozitív fiatalkori fejlődés elősegítéséhez.